

עין משפט
גור מצוה

ז:

ארבעה אבות פרק ראשון בבא קמא

מסורת הש"ס

(א) לקמן כב: עו: [ע"פ],
(ב) ודברים ו: א (א) [שמות
כא:], (ד) יבין גרס את,

הנהגות הגר"א

[א] הוב' ד"ה פד. פי סי'
כ"ב דעת ש"ס פירושי:

לעזי רש"י

טויל"א"ש [טויל"א"ש].
גב' שול"א"ש [שול"א"ש].
הגור'.

רבינו הגאון

שלשה כגון שהוספה
על הכסף חצי נמצאו
דמי לולב ג' חצאי כסף
שהוא כסף חצוי. או
שליש מלגיו שהוא כסף
ושליש כסף ועלתה בתיקו.
ועבדן לתומרי (א) מלבר.
במערבא אמרו עד שליש
משלו כלומר מותר הוא
להתנות במצוה עד
שליש כספו ויתנו אין
מוסיף יתר על שליש
היה יחיד עושה כגון
הפטרס עני ומסוף לו
יתר שפצא ויתנו אין
הקב"ה כספו שכבר אלא
משלו לו מגילו. משל
הקב"ה שאמר מלוא ה'
חזן דל ופטרס הוא. ד"א

כאן ואיך פשל הקב"ה
שאם בא להורר המצוה
ביתר משלש בריהו [אני]
חייב כל זה מגיעו
שחייב לקדמן להורר
מצוה אבל אם זימן לו
הקב"ה ממון שלא מיגיע
ובקש להורר המצוה ביתר
משלש הרווחת בידו.
והמחבר המצוה משאבת
כדומתן בנר חנוכה (שבת
כ"א:) והמחברין נו' לכל
אחד ואחד והמחברין פן
המחברין וכו': פירוש כל
שחייב בשמירתו הכשרות
וכו': תיר' כל שחייב
בשמירתו הכשרות נזק
כיצד שור וכו' ומסתין
לחרש שוטה וקטן והיו
חייב בה שאין כן באש.
ולר' יוחנן אפי' מסר
לחרש שוטה וקטן שלהבת
והיו פטור המוסר מא'
עגמא צבתא ודיתה גרים:
פי' לתומרי. יסר העפר
הקדיר ויפחת פי הבור.
תיר' חומר בשור (מכבדן)
שהשור משלם הכופר
ול' של עבד נגמר דמי
אסור בתנאה ודרכו לילך
ולהיות פה שאין כן בשור.
חומר בבור (מכבדן)
שבור חלילה עשייתו
לזק ומעוד מתחילתו
מה שאין כן בשור.

(א) פי' גול"ש ושי' ל"ח פי'
מחייב שפסקו לקול.
(ב) פי' נחמיק יוסף פטרס
ק.

אילימא ש"ש ביתו. משמע דאין כריך לזבזב כל ממונו לקנות חמורג אפילו לא ימצא כפחות והוא מלווה עובדת המזבזב אל יזבזב יותר ממומש ונכוסה דרי' שקה חמורג באלף וזו: **אילו איתרביא** ליה. אפילו מיירי בעשירייתא דרבי כדאשכחן בפרק מילתא האסה (מכונות דף סח.) מ"מ ידוע שלא היה חייב לזבזב כל כך:

עד ש"ש במצוה. פירוש (א) שאם מלא חמורג כגון כמו ששערו חכמים ואלה גדול ממנו שליש יקנסו:

משל הקב"ה. אוכל פירות בעוה"ז והקצן קיימת לו לעוה"ב: **בשור** קשור וכו' שבוסה. פי' כראוי דאי בשלא כראוי לא כלום הוא ועוד מדפריך מ"ש הכל כלומר ונשיטה היה להם לפטור ומדדד מוקי לה כשור מותר וכו' מנולה:

שור עבד לנתוקי. פירוש אפי' גלל חרש דרכו לנתוקי מאליו וכן כור דרכו לנתוקי וקשה דע"כ נקשרו ונכסו כראוי מיירי דפרישת ולקמן (דף נב.) מן כסו כראוי פטור ונראה לפרש דדרכו לנתוקי ע"י חרש קאלמר דגרע משום דמסר לחרש אבל גמלת לא גרע כ"כ דאין דרכו לזנות גמלת כמו שדרכו לנתוקי שור ולנתוקי כור דכמה דשביק לה חרש מעמיא עמיא ואיל:

ולרבי יוחנן דאמר אפי' מסר לו שלהבת בשור כו'. תימה מאי קשה ליה הא שלהבת לרבי יוחנן כמו גמלת לר"ל וכשור קשור וכו' מטסה יכול להעמידו ומשום דחרש עבד לנתוקי ולנתוקי כמו שאמר לר"ל וי"ל דמשמע ליה דטעמא דרבי יוחנן דפטור משום שהקטן שומרו ואין הקטן עושה היזק אלא אדרבה עושה שמירה עמיא יתחא דלא תיקשי לרבי יוחנן דמוקי לה בשור מותר וכור מגולה אמאי נקע שמסרו לחש"י והא גלל מסרו נמי חייב דנקע מסרו לרבותא אע"פ שעשה שמירה קלת ובהאי כנסא פליג אריש לקיש: **חומר** בשור. האי שור היינו

קצן כדמוכח כנולה שמעמין: **ודרבו** י"ך וזהו. הא דלא חשיב שהוא בעלי חיים מה שאין כן בשור משום דהוי כנלל ודרכו לילך ולהיזק וכוונתו להיזק לא שייך לתמיני גבי כור שאין בעלי חיים:

מה שאין כן בבור. שאין משלם כופר וכן אם דקמתי כסמון מנא"כ כגש וז"ל וילך משור ונחייבו כופר ופך על גב דאיכא ליתמר שכן ב"ח דהא מסקינן לקמן בפרק כיצד (דף סו.) דאיכא כופר ברגל שמע מינה דילפינן רגל מקרן ולא פרכינן מה לקרן שכן טוונתו להיזק וחיוב דרבי"ר ויש לומר דאש ובור פטורין דדרשינן עליו ולא על צור עליו ולא על האש כדדרשינן לקמן בפרק כיצד (שם) עליו ולא על האדם וז"ל שור ולא אדם דכתיב צור למ"ל ח"ל מעליו ויש לומר דאילטריך שור ולא אדם לפטור עד שגפול בתוכו או עובד כוכבים הקניו לישראל:

לו שלהבת פטור דהשתא מוקי להא דקמתי מה שאין כן באש בשלהבת ודכוותיה דמחייב גבי שור וכו' בשור מותר וכו' מגולה מאי שג' כו'. קפס. גבי בעירה: **לכסא** דחרש קגרים. אחימו של חרש גרמה הכוער שהוא נעלה והולכה לגדיש הכל לא כנתא דחרש קגרים שהשור הלך והיזק וכן הבור ולא על ידי חרש היק: **לכסא**. אחימו וכמו מלשון לנתא לנתא שקורין טויל"א"ש: **ל"א גרס** וזוה"ל. יחודו של חרש שנתייחד ונעלה. ולשון לנתא שול"א"ש כדאמרינן ליהו צוואה לחמור (גי' דף סא.) **כופר**. כעומד שהמית כן חורין: **אסור בהנאה**. אם המית אדם כדכתיב (שמות כא) ובעל השור נקי כאלס שאומר לחכירו פלוני ילא נקי מנכסיו ואין לו כן בהנאה [נקמן סא.]: **מה שאין כן בבור**. שאין בעל הבור חייב בתשלומי מיתת אדם כדאמרינן שור ולא אדם [נקמן סא.]: מה

שליש ביתו. שחייב אדם לזבזב כמלות לולב או ציטת או ספר תורה שלישי מה שיש לו: **כדידור מלווה עד שלישי** כמלווה. שאם מולא כ' ספרי תורות לקנות ואלה הדור מחכירו יוסף שלישי הדמים ויקח את ההדור דמתי (שנת דף קלג.) זה אלו ולתורו (שמות טו) המנחה לפטור כמלות עשה לך ספר תורה נאה לולב נאה טלית נאה ציטת נאה: שלישי מלגיו. כגון אם הקטן נמכר בששה יוסף שני דיגרי דהיינו שלישי מלגיו שלישי שנמך הדמים ויקח את ההדור: או שלישי מלבר. הדמים ימלוק לשנים ויוסף חלק שלישי משלו דהיינו אם קטן נמכר בששה יוסף שלישי דיגרינן ויקח את הגדול כמשה: **עד שלישי משלו**. דהיינו אותו שלישי שיוסף צדידור מלווה משלו הוא שאינו נפרע לו בחיוב כדאמרינן היום"ט לעשומס ולא חייבו ליטול שטרס (ע"ו דף ג.) **מלאן** ואילך. מה שיוסף צדידור יזמר על שלישי יפרע לו הקב"ה בחיוב: **מתנ"י** **שחכפי** **כשמיטרו**. שנתמיינתי לשמור: **הכשרתי** **אש** נוקי. כלומר אם היוק הכשרתי וזמנתי אותו היזק שלא שמרתי ופה כך מלאמי. לישנא אחרינא הכשרתי את נוקי עליו להכשיר ולתקן את נוקי כלומר אני חייב לשלם. מפי מורי: **הכשרתי כמקלס** **נוקי חכפי כמלומי** נו'. האי הכשרתי לא דמיא להכשרתי קמא דהא ודאי וזמנתי הוא כלומר אם וזמנתי את מקלס נוקי אע"פ שלא וזמנתי טולו חכמי לשלם את נוקי כהכשר כל נוקי כאליו וזמנתי טולו ונגמרא (י"ג) מפרש היכי דמי:

נכסים שאין בהם מעילה. כלומר אם הזקמי נכסים שאין בהם מעילה אי חייב לשלם אבל אם הזקמי נכסי הקדש אינו חייב דנפקא לן כולהו נוקין משור דעוה"ז: **אל בני ברים**. לאפקוי נכרי דאינו חייב בנזקין: **ונכסים המיוחדים**. שיש להם בעלים לאפקוי דהפקר שאם הזקמי נכסים דהפקר פטור ונגמרא (יג:) מפרש לה: **ובכל מקום**. חכ המזיק כמו שהזיק נכסיו את נכסיו בני בכרים ואת נכסיו המיוחדים: **חזן מרשות המיוחדים** **למזיק**. שאם נכנס שורו של יזק גרשות המזיק והזיקו שור של מזיק פטור דלמחר ליה תוך כרשותי מאי בעי: **ורשות הניזק והמזיק**. מפרש (סג) **כשהיזק חזן המזיק** חזן המזיק דרישא לא דרשינן ליה גרים פירקין (ד.) האי: **גב' מה שאין כן באש**. כדמפרש לקמן: **גמלת**. שאינה כוערת אלא אם כן ליבה אומה: **שלהבת**. שמשור ריש לקיש. כהכונס כאן לדיר (לקמן עו:): **לא שנו**. דהשולח הבעירה ביד חרש שוטה וקטן דפטור מדיני אדם: **אלא כשמשור לו הגמלת וליבה**. אומה החרש: **כרי הויקא**. מזכור. הויקו לכל שהיא מומנת להזיק: **כרי**. מומן: **שור דריכה לנטוקי**. והוא ליה לאפקוי אדעמיה שאפילו אין החרש ממירו סופו להחיר את עצמו הלכך שמירה רעושה היא ואפילו החירו חרש חייב בעל השור: **לנטוקי**. לנפול הלכך שמירה רעה היא אפילו גילהו חרש בעל הבור חייב לשלם שלא שמרו כראוי: **מעמיא עמיא** ואולא. ונאל דליבה חרש לא רמיא עליה דבעל גמלת לאפקוי אדעמיה: **ולרבי יוחנן דאמר**. בהכונס (סג) אפילו מסר

לו שלהבת פטור דהשתא מוקי להא דקמתי מה שאין כן באש בשלהבת ודכוותיה דמחייב גבי שור וכו' בשור מותר וכו' מגולה מאי שג' כו'. קפס. גבי בעירה: **לכסא** דחרש קגרים. אחימו של חרש גרמה הכוער שהוא נעלה והולכה לגדיש הכל לא כנתא דחרש קגרים שהשור הלך והיזק וכן הבור ולא על ידי חרש היק: **לכסא**. אחימו וכמו מלשון לנתא לנתא שקורין טויל"א"ש: **ל"א גרס** וזוה"ל. יחודו של חרש שנתייחד ונעלה. ולשון לנתא שול"א"ש כדאמרינן ליהו צוואה לחמור (גי' דף סא.) **כופר**. כעומד שהמית כן חורין: **אסור בהנאה**. אם המית אדם כדכתיב (שמות כא) ובעל השור נקי כאלס שאומר לחכירו פלוני ילא נקי מנכסיו ואין לו כן בהנאה [נקמן סא.]: **מה שאין כן בבור**. שאין בעל הבור חייב בתשלומי מיתת אדם כדאמרינן שור ולא אדם [נקמן סא.]: מה